

BEYAZA İMZA VE GEÇERLİLİĞİ

I- GİRİŞ

Normal olarak bir belge düzenlenirken ilk önce metin yazılır, daha sonra da imzalanır. Ancak, ortada geçerli bir belgenin olabilmesi için önce metnin, sonra da imzanın atılması gibi bir zorunluluk düzenlemelerde, yargı kararlarında bulunmamaktadır. Pekala, beyaz bir kagıda imza atılarak, üstü sonradan karşı tarafça doldurularak geçerli bir belge düzenlenebilir.

İşçi işe girerken ya da sonradan boş bir kagıda imza atarak işverene verirse ortada açığa imza/beyaza imza denilen durum var demektedir. Beyaza imza sadece çalışma hayatında değil, ticari hayatta ta sosyal hayatta da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kiralanmış bir konuttan tahliye amacına dönük ev sahiplerinin imzalı kâğıt aldıkları da bir vakiadır.

Şüphesiz, normal olan önce metnin yazılıp sonra imzanın atılmasıdır, beyaz imzada ise durum tersinedir. Önce imzanın atılmış ve imzalı belgenin imzalayanca karşı tarafa verildikten sonra doldurulmuş olması, doğuracağı hukuki sonuç bakımından bir farklılık yaratmamaktadır[1]. Açığa imza atılan belge ya karşı tarafa sonsuz güven duyuluyorsa ya da başka türlü hareket etme olanağı olmayan bir mecburiyet varsa düzenlenmektedir.

Bu kapsamda çeşitli zamanlarda gündeme gelen ve tereddüt yaratan bir husus, işçiden işe girerken ya da sonradan boş bir kagıda imza atıp işverene vermesi, işverenin sonradan bunu "istifa ediyorum" biçiminde doldurması halinde bu istifanın geçerli sayılıp sayılmayacağı üzerinde durmak istiyorum.

II- İŞÇİDEN İŞE GİRERKEN YA DA SONRADAN İMZALI BOŞ KAGIT ALINMASI

Çeşitli nedenlerle işverenler, işçiden ya işe girerken ya da çalışırken ilerideki çeşitli olumsuzluklara karşı teminat olsun diye imzalı boş kâğıt alırlar.

Önce işçi tarafından imza atılı kâğıt işverene verilir, işveren de sonradan bu boş kagıda bazı şeyleri yazıp işleme koyabilir. İşverenin doldurulan bu metnin işçi ile işveren arasındaki anlaşmaya uygun yazıldığı karine olarak kabul edilir.

Kural olarak, beyaza imza atarak işverene boş kâğıdı veren işçi, yazılı belgedeki durumun aksini iddia ediyorsa, iddiasını yine yazılı bir belge ile ispatlamalıdır.

Boşluğun Giderilmesi ve Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenleme

Borçlar Kanunu Tasarısının 15 inci maddesinde "*Açığa atılan imzanın üzerine sonradan yazılan metnin, imza atanın iradesine uygun olduğu kabul edilir. Durumun özelliği aksini göstermedikçe, yazılan metnin anlaşmaya aykırı olduğunu ispat yükü, açığa imza atana düşer.*" hükmüne yer verilmiştir.

818 sayılı Borçlar Kanununda mevcut olmadığı için yeni bir hüküm niteliğindeki Tasarının 15 inci maddesinin dördüncü fıkrasında ise, açığa atılan imzanın hükmü ile açığa atılan imzanın üstündeki metnin, anlaşmaya aykırı olarak yazıldığı iddiasında ispat yükü düzenlenmektedir. Bu yeni hükümle, aslında bir ispat hukuku sorunu olmakla birlikte, uygulamada sıkça karşılaşılan, doktrinde ve mahkeme kararlarında "açığa imza" veya "beyaza imza" olarak nitelendirilen hukukî olguyla ilgili bir düzenleme yapılması yararlı görülmüştür. Boş bir kâğıda (veya buna benzer diğer maddelere) atılan imzaların üstünün, sonradan doldurulup borç senedine dönüştürülmesi durumunda, sonradan yazılan metnin, o metindeki imzayı atanın iradesine uygun olduğu, bir adî karine olarak kabul edilmiştir. Buna göre, durumun özelliği aksini göstermedikçe, imzayı atan, sonradan yazılan metnin anlaşmaya aykırılığını ispat yükü altında olacaktır[2].

Geçerli Yasal Düzenlemelere Göre Uygulama

Senet, bir kimsenin vücuda getirdiği (veya getirttiği) ve kendi aleyhine delil teşkil eden belgedir. Buna göre, senet yazılı bir belgede açıklanan irade beyanıdır[3].

Hukukumuzda kural olarak, imzalı olarak boş bir belge verilmesi durumunda, belgeyi veren kimse, kendisine bu belge verilenin belgeyi anlaşmaya aykırı olarak doldurarak senet meydana getirdiği yönündeki iddiasını tanıkla ispat edemez. Yargıtay'ın da bu konuda istikrar kazanmış kararları bulunmaktadır. Boş kagıda imza attığını ileri süren şahıs, kâğıdın aralarındaki anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğunu şahitle ispat edemez, örneğinde olduğu gibi[4]. Çünkü Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 290 ıncı maddesine göre, "senede bağlı olan her çeşit iddiaya karşı defi olarak ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler..." tanıkla ispat olunamaz.

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 290 ıncı maddesine göre, senede karşı yapılacak iddiaların da senetle yapılması, diğer bir ifadeyle yazılı belgeye karşı yazılı delil gösterilmesi gerekmektedir. Aksi kabul edilirse, imza sahibinin bilgisi ile düzenlenmiş senetlerde dahi, sonradan açığa imza atıldığını ileri sürerek 290 ıncı maddenin sürekli ihlal edilmesi ve buna zemin oluşturulması söz konusu olacaktır. Ayrıca, açığa atılan imzanın, imzayı atanın iradesine uygun doldurulmamasının senetle ispat kuralının istisnası olan hata ve hile de oluşturmayacağı kabul edilmektedir. Çünkü imzalı boş belgeyi veren, karşı tarafa güvenmekte ve onun karşı tarafça doldurulacağını bilmektedir, böylece bu konuda ortaya çıkacak tehlikeyi de baştan kabul etmiş demektir[5].

Senetle ispat zorunluluğu yalnız hukuki işlemler (muameleler) içindir. Hukuki fiiller ise, tanıkla ispat edilebildiğinden bunların senetle ispat zorunluluğu yoktur. Senede karşı senetle ispatın bazı istisnaları Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 293 ve 294 üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Bu istisnalar dışında, imzalı boş kâğıdın senet haline dönüştürülmesine karşı borçlu tarafından ileri sürülen hususların senetle ispatı gerekmektedir. Öte yandan, imzalı boş kâğıdı alacaklıya veren borçlu, diğer tarafa güvenmiştir. Bu güvene dayanarak rızası ile imzalı boş kâğıdı veren kimse muhtemel tehlikelere ve onun hukuki sonuçlarına katlanmalı ve senede karşı savunmasını yazılı delillerle ispat etmelidir. Kısaca imzalı boş bir kâğıdın aradaki anlaşmaya aykırı olarak hukukça geçerli bir senet haline getirildiği iddiasının istisnalar dışında tanıkla ispatının mümkün olmadığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yönünden açıklanmış bulunmaktadır. Borç ödemek, bir borcu sona erdirme amacına yönelik olduğu için hukuki fiil değil, hukuki işlemdir[6].

Davacı tazminatlarının ödenmediğini, davalı ise davacının istifa ettiğini ileri sürmektedir. İstifa dilekçesi 1999 tarihlidir. Davacı kendisi ve diğer işçilerden 1993 yılında imzalarını taşıyan boş kâğıtlar alındığını ve daha sonra üstlerinin doldurularak işleme konulduğunu ancak istifa etmelerini gerektiren bir neden olmadığını belirtmiştir. Mahkeme yazılı bir belge olan ve imzası kabul edilip içeriği kabul edilmeyen istifa dilekçesinin gerçek iradeyi yansıtmadığının ancak yazılı belge ile ispatlanması gerektiğini belirterek dinlenen tanık beyanlarına değer vermemiştir. Yine mahkemenin de kabul ettiği şekilde dinlenen davalı tanıkları belediye başkanının çalışanlardan ve davacıdan imzalı boş kâğıt aldığını ifade etmişlerdir. Beyaz imza alınıp verilmesi hallerinde taraflar arasında karşılıklı ve kuvvetli emniyete dayanan bir münasebetin mevcut olduğu kabul edilmektedir. Böyle bir münasebet bulunmasa beyaz imza alınıp verilmesi düşünülemez. Bu durumda beyaz imza verenin diğerinden beyaz imza aldığını gösteren bir belge istemesi isin mahiyeti bakımından söz konusu edilemez. Kaldı ki, iddia bir taraftan davacının suiistimal edilen emniyeti dolayısıyla hile iddiasına da dayanmaktadır. Her iki bakımdan da davacının olayda şahit dinletmesi Hukuk Muhakemeleri Usul Kanununun 293. maddesinin 4. ve 5. bentlerine de uygundur[7]. Görüldüğü gibi kararda Yargıtay, beyaz kagıda imza atılıp karşı tarafa verilmesinin karşılıklı ve kuvvetli emniyete dayanan bir ilişkiyi gösterdiğini, ortada güvenin suiistimal edilmesinin söz konusu olduğunu, bu nedenle şahitle ispatın mümkün olduğunu belirtmiştir.

Kural olarak beyaza imza konularak düzenlenen ve borç doğuran belgeler itimadi bir işlem olup, imzalayan kişinin böyle bir belgenin aksini ancak yazılı (yasal) bir delille kanıtlamak yükümü altındadır. Aksi halde bu işlemde doğacak rizikolar ihtilafları imzalayanın baştan bilerek benimsemiş ve kabul etmiş sayılacağı için hukuki sonuçlarına katlanmak zorunda kalır[8].

Senetle ispat zorunluluğu, "tanıkla ispat yasağı" olarak da ifade edilir. Senet (kesin delil) ile ispat zorunluluğuna ilişkin kanun hükümleri (HMUK 288, 290) başka deyimle tanıkla ispat yasağı, kamu düzeni düşüncesiyle kanuna konmuş değildir. Bu nedenle, bunun hilafına sözleşme (delil sözleşmesi) yapılabilir[9].

Yine bir başka kararda Yargıtay, işçinin imzasını taşıyan ve istifa ettiğini gösteren belge doğrultusunda karar vermemiştir. Zira işçi, söz konusu belgelerin işe girerken boş olarak imzalatıldığını ileri sürmüş, bu hususu tanıklarıyla da doğrulamıştır[10].

Hile İle İmzalı Kağıdın İşçiden Alınması Durumunda Aksinin İspatı

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre, sözleşmelerdeki hata, hile, gabin, cebir ve ikrah iddiaları tanıkla ispat edilebilir (M.293/5).

İmzalı kâğıt karşı tarafa, aralarındaki anlaşmaya uygun bir şekilde doldurulmak üzere bir güvenin sonucu olarak verilmemişse, hile ile elde edilmişse, örneğin imzalı boş kâğıt başka bir amaç için kullanılmak üzere istenmişse, olayda hile vardır, imza sahibi HUMK m.293 uyarınca iddiasını tanıkla ispatlayabilir. Ancak, imza sahibi senedin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğunu iyi niyet sahibi üçüncü kişilere ileri süremez.

Eğer ortada hile iddiası gene tanıkla ispat mümkündür: İmzalı boş kâğıdın hile yoluyla ele geçirildiği iddiası, her türlü delille ve bu meyanda tanıkla ispat olunabilir. Esasen, doğası gereği hilenin yazılı delille kanıtlanması hukuken olanaklı da değildir. Hal böyle olunca, mahkemece hile iddiası hakkında davacı tarafından gösterilen tanıkların dinlenmesi, gerekir[11].

İşçi, ihbar ve kıdem tazminatını istemiş, işveren ise işçinin istifa ederek işyerinden ayrıldığını belirtmiştir. İşçi, istifa dilekçesi olarak ibraz edilen belgedeki imzanın beyaza atıldığını, buna değer verilemeyeceğini iddia etmiştir. Dilekçe tarihinde çelişkiler bulunmakta ve dilekçenin, hizmet akdinin devam ettiği sırada yani çok önceki bir zamanda işçiden alındığı anlaşılmaktadır. Böyle olunca da bu istifa dilekçesine dayanarak işçinin ihbar ve kıdem tazminatı isteklerinin reddi hatalıdır[12].

Yargıtay, işçinin istifa dilekçesini baskı altında imzaladığı takdirde bunu kabul etmeyeceğini ama böylesi bir baskı neticesi dilekçeyi imzaladığını şahit dinleterek ispatlaması gerektiğini belirtmiştir[13]. Bu kararda da işçinin belgeye karşı iddiasını belge ile ispatlama mecburiyeti olmadığını, şahitle de iddiasını ispatlayabilirse kabul göreceğini kabul etmiştir.

Diğer Alanlarda Beyaza İmzanın Sonuçları

Açığa imza sadece çalışma hayatında, işçi ile işveren arasında olmamaktadır. Yaşamın diğer alanlarında da beyaza imza atılabilmekte buna karşın Yargıtay, aynı esaslarla karar vermektedir. Örneğin, davacılar dava konusu senedin boş olarak düzenlendiğini ve davalı ile aralarında herhangi bir ilişki bulunmadığı halde davalı lehine doldurulup işleme konulduğunu iddia etmiş, davalı da duruşma sırasındaki beyanında senedin boş olan kısımlarının kendisi tarafından bir başka kişiye doldurtulduğunu kabul etmiştir. Bu durumda senedin boş olarak düzenlendiği ve davalı tarafça doldurulurak takibe geçildiğine göre davacı senedin aradaki anlaşmaya aykırı şekilde doldurulduğu ya da taraflar arasında ilişki bulunmadığı yolundaki iddiasını usulen kanıtlamakla yükümlüdür[14]. Benzer bir karar da kiralanan yerden çıkma konusunda verilen tahliye taahhüdü ile ilgilidir: Mal sahibinin vergi dairesine vermek için kiracıdan ad soyadını yazarak ve imzasını attırarak aldığı boş kâğıdın üzerini daktilo ile doldurarak tahliye taahhüdü haline sokulduğunu kiracı iddia etmiştir. Yargıtay, maksada uygun yazılmak suretiyle beyaza imza geçerlidir, boş belgenin maksada uygun doldurulmadığının kiracı tarafından ispatının gerekli olduğuna bu amaçla tanık da dinletilebileceğine karar vermiştir[15].

III- SONUÇ

Kural olarak, itimat üzerine verilmiş imzalı boş kâğıdın, imza sahibini iradesi ve amacı dışında belgeyi alan tarafından doldurulması ve dolayısıyla imza sahibi emniyet ve itimatını kötüye kullanılması mümkündür ve bunu açığa imza veren tahmin ve tasavvur edemeyeceği düşünülemez. Şu halde, imzalı boş belgeyi itimat üzerine veren kişi, muhtemel tehlikeye ve onun hukuki sonucuna katlanmak zorundadır[16].

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 290 ıncı maddesine göre, *senede bağlı olan her çeşit iddiaya karşı defî olarak ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler dört yüz milyon liradan az bir miktara ait olsa bile*

tanıkla ispat olunamaz. Kısaca temel kural senede karşı senetle ispat söz konusudur. Ancak, senede karşı senetle ispat kuralı yalnızca hukuki işlemler için geçerlidir, hukuki fiillerde senetle ispat zorunluluğu yoktur. Bu nedenle işçi tanıklarıyla istifa dilekçesinin aksini ispat edebilir.

Yine beyaza imza atmış olan bu kâğıt işçiden hile ile alınmışsa, örneğin başka bir amaç için kullanılacağı belirtilerek imzalaması sağlanmış sonradan anlaşmaya aykırı olarak istifa dilekçesine dönüştürülmüşse imza sahibi işçi, istifa etmediğini tanıkla ispat edebilir.

[1] Muhammet Özekes, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002/3, "İş Akdinin Sona Ermesinde Boşa Atılan İmza", s.55.

[2] Borçlar Kanununun Tasarısı, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>.

[3] Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku, Ankara 1989, s. 262.

[4] Yrg. 19. HD'nin 17.12.1993 tarihli ve E. 1992/11886, K. 1993/8720 sayılı kararı.

[5] Muhammet Özekes, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002/3, "İş Akdinin Sona Ermesinde Boşa Atılan İmza", s.57.

[6] Yrg. İ.B.B.G.K.'nun 24.03.1989 tarihli ve E. 1988/1, K. 1989/2 sayılı kararı.

[7] Yrg. 9. HD'nin 13.12.2000 tarihli ve E. 2000/13464, K. 2000/18865 sayılı kararı.

[8] Yrg. HGK'nun 24.11.1999 tarihli ve E. 1999/13-910, K.1999/993 sayılı kararı.

[9] Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku, Ankara 1989, s.277.

[10] Yrg. 9. HD'nin 19.12.2000 tarihli ve E. 2000/14949, K. 2000/19117 sayılı kararı.

[11] Yrg. 13. HD'nin 12.10.1999 tarihli ve E. 1999/5372, K. 1999/6920 sayılı kararı.

[12] Yrg. 9. HD'nin, 27.12.1999 tarihli ve E. 1999/17405, K. 1999/20189 sayılı kararı.

[13] Yrg. 9. HD'nin 09.10.2000 tarihli ve E. 2000/8780, K. 2000/13194 sayılı kararı.

[14] Yrg. 19. HD'nin 28.01.2005 tarihli ve E. 2004/4910, K. 2005/420 sayılı kararı.

[15] Yrg. 6. HD'nin 09.10.1991 tarihli ve E. 1991/11123, K. 1991/11792 sayılı kararı.

[16] Yasin Ulusoy, "Beyaza İmza" Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:8/3-4, Yıl:2004, s. 498.